

РОЗДІЛ II

МАРКЕТИНГ НА ЕТАПАХ СТВОРЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

339.13.021-042.2 : 615.214.32 (477+438)

Яковлева О. С.

Запорізький державний медичний університет, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АСОРТИМЕНТУ АНТИДЕПРЕСАНТІВ, ПРЕДСТАВЛЕНОГО НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ РИНКАХ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

АНОТАЦІЯ

Проведено порівняльне вивчення українського та польського фармацевтичних ринків препаратів антидепресивної дії. Проаналізовано структуру асортименту досліджуваних препаратів за АТС-класифікацією, країною-виробником та лікарською формою.

Ключові слова: маркетингові дослідження, депресія, антидепресанти, фармацевтичний ринок України та Польщі

Постановка проблеми. Актуальність проблеми депресивних розладів (ДР) обумовлена їх поширеністю, суттєвим впливом на якість життя, соціальне функціонування людини у всіх сферах життя: трудовій, сімейній, у сфері соціальних контактів. Важливість цієї проблеми підтверджується тим фактом, що депресія супроводжується вираженими медико-соціальними наслідками, серед яких інвалідність, суїциди та економічні збитки. Показники непрацездатності при ДР перевищують аналогічні показники при цереброваскулярних та серцево-судинних захворюваннях. Це привертає увагу ВООЗ, згідно з прогнозом якої, до 2020 року депресія буде посідати друге місце після ішемічної хвороби серця серед причин інвалідності.

За цих обставин важливим є своєчасне надання медичної та фармацевтичної допомоги хворим із ДР. Чисельні схеми та стандарти лікування цього захворювання підтверджують той факт, що всі пацієнти із ДР повинні отримати лікування, яке повинно розпочинатись як можна раніше. Для вирішення цієї проблеми продовжуються дослідження з пошуку нових лікарських засобів (ЛЗ), застосування яких дозволить збільшити ефективність терапії ДР та попередити розвиток побічних ефектів. І як наслідок цього, препарати антидепресивної дії сьогодні складають найбільш великий сегмент фармацевтичного ринку серед психотропних ЛЗ, який розвивається особливо інтенсивно [1, 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню та порівняльному вивченню українського та польського фармацевтичних ринків готових ЛЗ приділялось багато уваги у працях вітчизняних вчених. Для визначення основних напрямків подальшого удосконалення вітчизняного фармацевтичного ринку проведені порівняльні дослідження асортименту окремих фармакотерапевтичних груп, результати яких розглядалися у працях Т. А. Грошового, О. Л. Грома, І. Л. Чухрай, Д. П. Холєвки, А. І. Дениса, А. В. Іванової та ін. [3, 4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З метою підвищення лікарського забезпечення хворих із ДР в Україні вже проведені ретроспективні дослідження вітчизняного фармацевтичного ринку антидепресантів та проаналізовано склад цієї групи препаратів у системі соціально-економічних регулюючих переліків ЛЗ [8, 10]. Однак у вітчизняній літературі відсутні праці, які містили результати порівняльного аналізу асортименту антидепресантів, зареєстрованого в Україні та Польщі.

Формулювання цілей статті. Порівняльне дослідження асортименту препаратів антидепресивної дії, представленого на фармацевтичних України та Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лікування антидепресантами є основним видом терапевтичного втручання незалежно від нозологічної приналежності депресії. Вибір ЛЗ визначається залежно від типу депресії і переважної виразності її основних симптомів [7].

Для одержання інформації щодо ЛЗ антидепресивної дії використовували Державний реєстр лікарських засобів України та Польщі станом на березень 2017 року. Асортимент антидепресантів аналізували за різними параметрами, зокрема за міжнародною анатомо-терапевтичною хімічною класифікаційною системою (АТС-класифікацією), складом діючих речовин, країною фірми-виробника, лікарською формою. У процесі дослідження використовували методи інформаційного пошуку, математико-статистичний, а також узагальнення та аналізу.

Відповідно до АТС-класифікації всі антидепресанти відносяться до групи засобів, що діють на нервову систему (N-рівень класифікації). За другим підрівнем АТС-класифікації всі аналізовані препарати належать до групи А06 – Психоаналептики.

Встановлено, що станом на березень 2017 р в Україні для лікування депресії зареєстрована 21 діюча речовина за міжнародною непатентованою назвою (МНН) ЛЗ за 73 торговельними назвами (ТН) ЛЗ, що за формою випуску складає 200 найменувань ЛЗ (табл.). З них 28,43 % – ЛЗ вітчизняного виробництва, а 71,57 % – закордонного.

При аналізі польського фармацевтичного ринку встановлено, що в досліджуваній період на ринку були зареєстровані 24 діючі речовини за 156 ТН ЛЗ, що за формулю випуску складає 988 найменувань ЛЗ. При чому асортимент досліджуваної фармакотерапевтичної групи сформований переважно вітчизняними виробниками (91,3 %). Така значна кількість найменувань препаратів є наслідком заміщення брендних продуктів генериками, що є одним із заходів польського уряду з метою скорочення державних витрат на лікарське забезпечення. Завдяки цьому, у Польщі спостерігається досить високий рівень пенетрації генериків (85%). При цьому, ціни на препарати-генерики установлюються у відсотковому співвідношенні до ціни оригіналу. Так, у Польщі різниця в ціні між оригінальними й препаратами-генериками складає 45%, тобто ціни на генерики в середньому встановлюються на 45% нижче за ціни на оригінальні препарати.

Асортимент антидепресантів у формулярних переліках України та Польщі

Код АТС	МНН				
Неселективні інгібітори зворотного захоплення моноамінів					
N06AA02	Іміпрамін	1	3	-	-
N06AA04	Кломіпрамін	1	2	2	5
N06AA05	Опіпрамол	-	-	2	9
N06AA09	Амітриптилін	5	7	1	2
N06AA12	Доксепін	1	2	1	2
N06AA21	Мапротилін	-	-	1	3
Селективні інгібітори зворотного захоплення серотоніну					
N06AB03	Флуоксетин	3	6	7	30
N06AB04	Циталопрам	3	6	14	40
N06AB05	Пароксетин	5	7	11	48
N06AB06	Сертралін	9	23	17	83
N06AB08	Флувоксамін	3	9	1	4
N06AB10	Есциталопрам	19	52	22	309
Інгібітори моноамінооксидази А					
N06AG02	Моклобемід	-	-	3	6
Інші антидепресанти					
N06AX03	Міансерин	2	7	5	26
N06AX05	Тразодон	2	13	2	11
N06AX11	Міртазапін	5	24	9	53
N06AX12	Бупропіон	1	1	3	6
N06AX14	Тіанептин	1	1	8	36
N06AX16	Венлафаксин	6	23	26	151
N06AX17	Мілнаціпран	-	-	1	8
N06AX18	Ребоксетин	-	-	1	2
N06AX21	Дулоксетин	2	4	11	101
N06AX22	Агомелатин	1	2	1	5
N06AX23	Десфенлафаксин	1	2	-	-
N06AX25	Трава звіробою	1	4	6	9
N06AX26	Вортиоксетин	1	2	1	39

Порівняльна оцінка асортиментних пропозицій, репрезентованих на фармацевтичних ринках України та Польщі, за походженням активних фармацевтичних інгредієнтів вказує на те, що асортимент антидепресантів на досліджуваних ринках представлений переважно синтетичними препаратами. Із ЛЗ рослинного походження присутні тільки препарати на основі звіробою. Безумов-

ним лідером досліджуваного сегменту вітчизняного ринку є група ЛЗ на основі есциталопраму (52 ЛЗ з урахуванням форми випуску), на другому місці – міртазапіну (24 ЛЗ) та третьому – венлафаксину і сертарліну (по 23 ЛЗ). Серед ЛЗ для лікування депресії на ринку Польщі становить група ЛЗ на основі есциталопраму (309 ЛЗ), на другому місці та третьому – венлафаксину (151 ЛЗ) та дулоксетину (101 ЛЗ) відповідно. Аналіз асортименту досліджуваних ЛЗ дозволив встановити переважання монокомпонентних препаратів як на ринку України, так і на ринку Польщі. Необхідно відмітити, що порівняльні вивчення асортиментів досліджуваних ринків показали відсутність на ринку України окремих ЛЗ з вмістом діючої речовини, а саме: опіпразолу, моклобеміду, мілнаципрану, ребоксетину. Натомість на вітчизняному ринку присутні препарати на основі іміпраміну та десфенлафаксину, яких не має на фармацевтичному ринку Польщі.

Щодо порядку відпуску, то як в Україні, так і в Польщі практично всі антидепресанти відносяться до препаратів, які відпускаються за рецептом лікаря. Серед проаналізованої вибірки ЛЗ відпускаються без рецепта лікаря тільки препарати на основі зв'язкою.

Результати аналізу за фірмами-виробниками ЛЗ дозволяють стверджувати, що на вітчизняний фармацевтичний ринок антидепресантів серед іноземних виробників ЛЗ постачають 31 фірма-виробник з 22 країн світу. Найбільшу кількість ЛЗ за ТН на вітчизняному фармацевтичному ринку пропонують «Лундбек» (Данія), «Сандоз» та «КРКА» (Словенія) (по 4 ТН ЛЗ), «Егіс» (Угорщина) (3 ТН ЛЗ). По 2 ТН ЛЗ припадає на «Гедеон Ріхтер» (Угорщина), «Тева» (Ізраїль), «Пфайзер» (США), «Серв'є» (Франція), «ГлаксоСмітКляйн» (Велика Британія), «Медокемі ЛТД» (Кіпр), «Нобел ілач санаї ве тіджарет» (Туреччина). Інші фірми-виробники зареєстрували по 1 ТН ЛЗ.

Найбільшу кількість ТН ЛЗ антидепресивної дії на ринку України представлено такими вітчизняними фірмами-виробниками: ТОВ «Фарма Старт» (5 ТН ЛЗ), ТОВ «ФК «Здоров'я», ТОВ «ДЗ «ГНЦЛС» та ХФП «Здоров'я народу» (по 3 ТН ЛЗ). ПрАТ «Технолог» представлено 2 ТН ЛЗ, а ПАТ «КМП» – 1 ТН ЛЗ. Необхідно відзначити, що в Україні тільки 7 МНН ЛЗ антидепресивної дії (33,3%) виробляється вітчизняними виробниками. На іноземних виробників припадає 66,7% від загальної кількості МНН ЛЗ антидепресивної дії Така значна залежність від постачання ЛЗ іноземними виробниками потребує впровадження з боку держави цільових програм імпортозаміщення.

Для польського фармацевтичного ринку характерно те, що значна кількість антидепресантів представлена вітчизняними виробниками. Встановлено, що лідируючі позиції займають Delfarma Sp. z o.o. – 9,47 %, InPharm Sp. z o.o. – 8,78 %, Krka, d.d., Novo mesto – 7,31 %. По 5 % ринку припадає на Forfarm Sp. z o.o., Zakłady Farmaceutyczne POLPHARMA S.A., Generics [UK] Ltd та Actavis Group Ltd. Такі фірми-виробники, як Biofarm Sp. z o.o., Teva Pharmaceuticals Polska Sp. z o.o., PharmaVitae Sp. z o.o. sp. k. займають незначну частку ринку. Такій вибір на користь локальних генериків характерний у політиці урядів країн Центральної та Східної Європи при здійсненні госпітальних закупівель та реімбурсації ЛЗ у зв'язку з їх більшою доступністю в порівнянні з конкурентними

аналогами закордонного виробництва. Таке рішення допомагає знизити державні витрати і, в свою чергу, позитивно впливає на розвиток ринку генеричних ЛЗ. Також необхідно зазначити, що зростання ринку генериків у Польщі впливає на розвиток європейської фармацевтичної індустрії. Так, Європейська асоціація препаратів-генериків (European Generic Medicines Association – EGA) вважає, що збільшення кількості генериків на фармринку сприятливо впливає на економію бюджетних коштів у цій сфері. Крім цього, вибір більшість відомих фармкомпаній-виробників генериків знаходяться саме на території Центральної та Східної Європи. Це – «Gedeon Richter», «KRKA», «Polpharma» і «Zentiva» [2].

Для детальнішого вивчення досліджуваних сегментів ринків Польщі та України препарати аналізували за формою випуску. Зокрема, аналіз структури асортименту антидепресантів на фармацевтичному ринку Польщі, за лікарськими формами показав, що основна їх частка (56,8 %) представлена у вигляді таблеток, вкритих плівкою оболонкою, 16,17% препаратів становлять капсули та таблетки пролонгованої дії, 9,0 % асортименту препаратів досліджуваної групи – у вигляді таблеток, що диспергуються у ротовій порожнині покритих оболонкою, а 7,4% – капсули кишковорозчинні. Рідкі лікарські форми складають незначну частку ринку препаратів досліджуваної групи. Така структура та співвідношення за лікарськими формами є практично однаковим для двох країн. Виключенням тільки є наявність на польському ринку ЛЗ антидепресивних ЛЗ невеликої кількості лікарських форм з модифікованим вивільненням діючою речовиною, які відсутні в Україні.

Висновки

1. Аналіз даних реєстрації ЛЗ дозволив встановити, що в Україні зареєстровано дещо менше препаратів антидепресивної дії, ніж в Польщі (21 проти 24). Досліджувана група препаратів як в Україні, так і в Польщі відносяться до рецептурних ЛЗ, окрім препаратів на основі звіробою.

2. Порівняльні вивчення асортиментів досліджуваних ринків показали відсутність на ринку України окремих ЛЗ з вмістом діючої речовини, а саме: опіпразолу, моклобеміду, мілнаципрану, ребоксетину. Натомість на вітчизняному ринку присутні препарати на основі іміпраміну та десфенлафаксину, яких не має на фармацевтичному ринку Польщі.

3. Аналіз досліджуваного сегменту вітчизняного ринку ЛЗ за МНН свідчить, що найбільшу частку складає група ЛЗ на основі есциталопраму (52 ЛЗ з урахуванням форми випуску), на другому місці – міртазапіну (24 ЛЗ) та третьому – венлафаксину і сертарліну (по 23 ЛЗ). Серед ЛЗ для лікування депресії на ринку Польщі становить група ЛЗ на основі есциталопраму (309 ЛЗ), на другому місці та третьому – венлафаксину (151 ЛЗ) та дулоксетину (101 ЛЗ) відповідно.

4. Аналіз досліджуваного асортименту ЛЗ за країною-виробником дозволив стверджувати, що основна частка ЛЗ на фармацевтичному ринку Польщі є препаратами вітчизняних виробників. В Україні препарати вітчизняного виробництва складають тільки 28,43 % від загальної кількості препаратів.

5. Аналіз асортиментних пропозицій ЛЗ для лікування депресії, репрезентованих на фармацевтичному ринку Польщі, щодо лікарської форми вказує на те, що основна їх частка (56,8 %) представлена у вигляді таблеток, вкритих плівкою оболонкою, 16,17% препаратів становлять капсули та таблетки пролонгованої дії, 9,0 % асортименту препаратів досліджуваної групи – у вигляді таблеток, що диспергуються у ротовій порожнині покритих оболонкою, а 7,4% – капсули кишковорозчинні. Така структура та співвідношення досліджуваного асортименту ЛЗ за лікарськими формами є практично однаковим для двох країн.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у проведенні аналізу референтних цін на ЛЗ антидепресивної дії в країнах ЄС й Польщі зокрема.

Перелік використаних джерел інформації

1. Асанова А. А. Качество жизни, связанное со здоровьем больных депрессивными расстройствами / А. А. Асанова // Вісник психіатрії та психофармакології. – 2008. – №2 (14). – С. 82-85.

2. Гайдаш Д. С. Фармацевтичний ринок республіки Польща / Д. С. Гайдаш // Державне управління: теорія та практика. – 2016. – № 1. – С. 106-113.

3. Гром О. Л. Порівняльний аналіз асортименту лікарських засобів для фармакології кишкових дисбіозів в Україні та Польщі / О. Л. Гром, І. Л. Чухрай, Д. П. Холєвка // Фармацевтичний часопис. – 2011. – № 4. – С. 82-85.

4. Денис А. І. Порівняльні дослідження асортименту лікарських засобів на основі рослинної сировини, представленого на фармацевтичних ринках України та Польщі / А. І. Денис, А. В. Іванова, Т. А. Грошовий // Фармацевтичний часопис. – 2016. – № 3. – С. 26-31.

5. Новые инициативы по развитию фармацевтической отрасли ЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.biofit.ru/farmatscevticheskii-gupok/novyeinitsiativu-po-razvitiu-farmatscevticheskoi-otrasli-es.html>.

6. Прогноз расходов на лекарственные средства для стран ЕС до 2016 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: ec.europa.eu; www.imshealth.com; www.oecd.org

7. Скрипніков А. М. Терапія рекурентних депресивних розладів з урахуванням циркадіанності // А. М. Скрипніков, К. В. Гринь // Актуальні проблеми сучасної медицини. – 2013. – Т. 13, № 2(42). – С. 156-158.

8. Яковлева О. С. Аналіз складу антидепресантів у системі соціально-регулюючих переліків лікарських засобів / О. С. Яковлева // Соціальна фармація. – 2016. – Т. 2, № 2. – С. 32-36.

9. The base-case scenario for the Top 5 European markets is for spending growth to be flat through 2017 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imshealth.com/deployedfiles/imshealth/Global/Content/Corporate/IMS%20Health>.

10. Yakovleva O. S. Retrospective analysis of the domestic pharmaceutical market of drugs with the antidepressant action / O. S. Yakovleva, R. N. Khaliq // Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики: матеріали II міжнар. наук.-практ. Internet- конф. – Х.: Вид-во НФаУ, 2014. – 274-281.

REFERENCES

1. Asanova AA. Visnyk psykhatriyi ta psykhofarmakoterapiyi. 2008; 2(14):82-85.
2. Haydash DS. Derzhavne upravlinnya: teoriya ta praktyka. 2016; 1:106-113.
3. Hrom OL, Chukhray IL, Kholiyevka DP. Farmatsevychnyy chasopys. 2011; 4: 82-85.
4. Denys AI, Ivanova AV, Hroshovyy TA. Farmatsevychnyy chasopys. 2016; 3: 26-31.
5. Novye ynytsyatyvy po razvytyiu farmatsevycheskoi otrasly EC [Electronic resource]. – Rezhym dostupa : <http://www.biofit.ru/farmatscevticheskii-rynok/novyeinitsciativy-po-razvitiu-farmatscev-ticheskoi-otrasli-es.html>.
6. Prohnoz raskhodov na lekarstvennye sredstva dlia stran ES do 2016 h. [Electronic resource]. – Rezhym dostupa : ec.europa.eu; www.imshealth.com; www.oecd.org.
7. Skrypnikov AM, Hryn' KV. Aktual'ni problemy suchasnoyi medytsyny. 2013; 2(42): 156-158.
8. Yakovleva OS. Sotsial'na farmatsiya. 2016; 2(2): 32-36.
9. The base-case scenario for the Top 5 European markets is for spending growth to be flat through 2017 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imshealth.com/deployedfiles/imshealth/Global/Content/Corporate/IMS%20Health>.
10. Yakovleva OS, Khaliq RN. Retrospective analysis of the domestic pharmaceutical market of drugs with the antidepressant action. In: Management and marketing in the composition of modern economics, science, education, practice. Proceedings of the IV International scientific internet-conference: 2016 March 24-25; Kharkiv. Kharkiv: Publishing Office NUPh; 2016; p. 274-81.

UDC 339.13.021-042.2 : 615.214.32 (477+438)

O. S. Yakovleva

COMPARATIVE ANALYSIS OF ANTIDEPRESSANTS' RANGE PRESENTED IN UKRAINIAN AND POLISH PHARMACEUTICAL MARKETS

A comparative study of Ukrainian and Polish pharmaceutical markets of antidepressants has conducted. It is analyzed the structure of the studied drugs' range according to ATC classification, country manufacturing and medicinal form.

Keywords: marketing research, depression, antidepressants, Ukrainian and Polish pharmaceutical market.

УДК 339.13.021-042.2 : 615.214.32 (477+438)

Яковлева О. С.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ АССОРТИМЕНТА АНТИДЕПРЕССАНТОВ, ПРЕДСТАВЛЕННЫХ НА ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИХ РЫНКАХ УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ

Проведено сравнительное изучение украинского и польского фармацевтических рынков препаратов антидепрессивного действия. Проанализирована структура ассортимента исследуемых препаратов по АТС-классификации, стране-производителю и лекарственной форме.

Ключевые слова: маркетинговые исследования, депрессия, антидепрессанты, фармацевтический рынок Украины и Польши